

DOLENJSKE NOVICE

Dolenjske Novice izhajajo vsak četrtek; ako : : je ta dan praznik, dan poprej. : :

Cena jim je za celo leto (od aprila do aprila) 3 K, za pol leta 1.50 K. Naročnina za Nemčijo, Bosno in druge evropske države znaša 3.50 K, za Ameriko 4.50 K.

List in oglasi se plačujejo naprej.

: Vse dopise, naročnino in označila : : sprejema tiskarna J. Krajec nasl. : :

Cesar Karol armadi.

Dunaj, 3. novembra. (Kor. ur.) Vojni tiskovni stan:

Cesar je izdal sledeče armadno povelje:

Italijani so poslali pred dve in pol leti svojo milijonsko armado monarhiji za hrbet. Izvedla naj bi bila smrti sunek, a moji junaški borci pri Soči so v enajstih krvavih bitkah zmagovito kljubovali vsakemu navalu. V treh poletjih, ne da bi nas bil jugozahod skrbel, smo lahko bili silne bitke na vzhodu, nedavno smo lahko z močjo temeljem pogojev, ki jih je ustvarila in ohranila obramba, kateri enake ni, pripravila tisti odločilni udarec, ki je privedel do dvanajste bitke.

Najprisrčnejše se v dneh osvoboditve mojih primorskih dežela spominjam vseh junastev, ki so jih izvedli od binkošti 1915 poveljniki in čete proti Italiji. Najzvestejše se spominjam tistih nešteti junakov, ki so morali zmago plačati s ceno svojega življenja.

Vsemogočnemu hvala! Kri teh junakov ni tekla zastoj. Moje in mojih zvestih zaveznikov bojne sile stoje globoko v sovražni deželi. Pri stražnih ognjih v Furlaniji se moji obrambni sili vzbujajo ponosni spomini; spomini na davno minule dobe slave, v katerih korenini vojaška mladost mojega nepozabnega ujca, cesarja in kralja Franca Jožefa, ki jih ni nikdar mogoče ločiti od imen mojih prednikov Karola in Alberta in od spomina na Radeckega. Duh teh velmož, ki živi za vse čase v moji obrambni sili, spremljaj nas dalje na poti uspehov, po kateri edino morejo dobiti moji narodi mir, ki ga ves svet želi.

Bog z nami!

Baden pri Dunaju, 2. novembra 1917.

Karol m. p.

Podpisujte 7. vojno posojilo!

LISTEK.

Vse za vero, dom, cesarja.

Spisala S. V.

Vsa dolina počiva pod snežno odejo. Komaj je razločevati, kje se vije cesta med poljanami. Vaške hiše, ki se spenjajo ob klančku, se zdijo, kakor bi obtičale v snegu, in cerkev z širokim, nizkim stolpom in visoko streho je videti, kakor bi vsled mraza dvigala hrbet pokoncu. Nebo je sivo, dan gre k zatonu. Zaman je čakal vse svoje ure na solnce, sedaj pa hoče oditi, truden in naveličan, spat za zasnežene griče. Samo čaka še, da se spusti mrak iz težkih snežnih oblakov na dolino. Kličevka gazi počasi po tih cesti nizdol. Bila je pri večernicah, sedaj pa stopa proti svojemu domu nazaj. Najmanjši je in zadnji od vseh, ki stoje razstreseni po dolini. Lepa je Kličeva domačija poleti v zelenju in cvetju, pozimi pa jo stražijo

Cesarjev imendan.

Pretečeno nedeljo je vladalo v celi Avstriji navdušeno veselje; pristno, čisto in odkritosrčno veselje vseh narodov. Velika, staroslavna, neupogljiva in nepremagljiva Avstrija je obhajala prvi godovni dan svojega presvitlega vladarja, Njegovega Veličanstva cesarja Karola I. Prvič ga je obhajala; prvič uporabljala priložnost, da je izrazila ob tem vseslovesnem dnevu čutila neomajene ljubezni in udanosti do svojega vladarja. Da so se med avstrijskimi narodi s posebnim navdušenjem udeležili tudi tega slavlja Slovenci, je pač večno stari in vedno novi dokaz vsacega slovenskega srca. Saj je Slovencu prirojena ljubezen do svojega cesarja. V tej ljubezni so naši pradedje prelivali kri, ko so v vseh bojih, kar jih našteva zgodovina naše mile domovine, branili blagor katoliške Avstrije in prestol habsburške vladarske rodovine. V tej ljubezni se vojskujejo sedaj naši vrli junaki s tako hrabrostjo, da so jo javno priznali vsi naši slavni vojskovodje in da jo občuduje ves svet.

V tej ljubezni do Veličanstva Karola smo se zbrali tudi Novomeščani v nedeljo 4. novembra v kapiteljski cerkvi, da proslavimo na slovesen način imendan neizmerno priljubljenega cesarja Karola I.

Ob pol 10. uri je imel slavnosti in zahvalni nedelji primeren govor g. vikar Žerjav. V zbranih besedah je očrtal pobožno življenje novega cesarja Karola in njegove cesarske družine sploh ter poudarjal veliko hvaležnost, katero smo dolžni Bogu in Mariji za katoliškega vladarja, za dobro cesarico, za vse prejete dušne in telesne dobrote ter za zmago našega in naših zaveznikov orožja nad nezvestim Lahom. Hvaležnost pa pokažemo z iskreno in pobožno molitvijo po vzgledu našega mladega in odločnega krščanskega vladarja Karola I., ki obhaja prvokrat svoj cesarski godovni dan.

Po v srce segajočem in ginljivem govoru je sledila pontifikalna sv. maša, ki jo je celebriral mil. g. prošt dr. Seb. Elbert ob veliki asistenci. Med svetim opravilom je prekrasno donelo ubrano petje cerkve-

nega zbora. Te Deum in cesarska pesem je zaključila lepo slavlje.

Cesarske slovesnosti so se udeležili predsedniki, predstojniki in zastopniki c. kr. in civilnih oblastev, ves častniški zbor, profesorski zbor, zastopniki samostanov, zastopstva orožništva, uniformirane meščanske garde, veteranskega društva, požarne brambe, nadalje novomeška dekliska šola z gg. učiteljicami in mnogo gospa. Tudi udeležba ostalega mestnega občinstva je bila mnogoštevilna, med katerimi je bilo zlasti mnogo vojaštva, beguncev in vernikov iz okolice.

Dijaki tukajšnje c. kr. gimnazije in dečki ljudske šole so pa imeli s svojimi gg. profesorji in učitelji cesarsko slovesnost ob 9. uri v frančiškanski cerkvi s sveto mašo, z zahvalno pesmijo in cesarsko himno ter ob navzočnosti obilo vernikov.

Mesto je pa pokazalo svoje praznično lice v čast velikemu avstrijskemu Godovnjaku z razobešenimi zastavami.

Da, z vzvišenim veseljem so obhajali avstrijski narodi in smo obhajali prav mi Slovenci prvi imendan svojega ljubljeneega cesarja Karola ter peli Vsemogočnemu iskrene zahvalnice. Sovražnik na jugu naše monarhije je pregnan s svete naše zemlje: vse je osvobojeno: Gorica, Sveta Gora, Soča, vse naše doline in višine in nezvesti Lah je vržen daleč nazaj na laška tla, strt in poražen! Kakšno veselje za nas Slovence in za vsako avstrijsko srce, kakšno veselje zlasti za našega presvitlega cesarja k njegovemu godu! Za vezilo mu je Bog poslal radost ponosnih zmag.

Bog ljubi našega vladarja. Zakaj? Zato, ker je naš presvitli vladar Bogu nasproti mož žive vere in molitve, za svoje narode pa mož ljubezni in dela. Bog ljubi cesarja. Pa tudi mi ga ljubimo, ker je tako dober in blag, tako velik zglede krščanskega moža, očeta in vladarja. Ž njim se radujemo. Zahvalno pesem pojemo za zmago in cesarska pesem bodi naša glasna skupna molitev za njega, za milo cesarico in za celo habsburško hišo!

Milijoni zvestih podanikov se je združilo na godovni dan cesarja v navdušenem klicu: **Slava Karolu I., živel Karol I.!**

bojnem polju, toda tudi o njem ni že več tednov nič glasu. Bi bilo že tega dovolj, in sedaj so pri zadnjem naboru obdržali še njenega moža. Njenega moža, njenega moža, ki spada vendar k nji in domačiji, kakor jelka k svojemu gozdu!

„Žena, žena!“ je dejal in letal kakor norec brezupno po hiši senterja, „če bi moral nositi s seboj desetkratno težo mojega nahrbtnika, ne bil bi tako težko obložen, kakor sem sedaj s skrbmi zate in domačijo. Nobenega konja v hlevu, nohenega hlapca pri roki, ki bi se mogel človek vsaj napol zanesti nanj. Kaj boš počela sedaj z moškim delom pri hiši in na polju, ko nimaš nikogar, kot sama in pa tista mlečna dekla, ki ji ne smeš več zaupati, kakor jo vidiš.“ In hipoma je zakričal v svojem obupu: „O Bog, vse se bo raztrgalo, kar spada skupaj. Ni po pravici, da dopustiš kaj takega!“

In tedaj je planila ona pokoncu čisto prestrašena. „Jernej, za božjo voljo, ne jezi se na Boga. Ima sedaj preveč v roki

Ta klic je burno donel po vsej Avstriji, po vsem Slovenskem, njegov odmev se še danes razlega in se bo vsikdar mogočno razlegal med vsemi avstrijskimi narodi.

Na grobovih junakov.

Kam ste šli in kje zdaj spite, kje junaki zdaj ležite?! —

Mi ne spimo, mi živimo, danes v duhu k Vam hitimo.

Trupla tiha zemlja krije, nad grobovi milost sije.

Kratko bilo je trpljenje, večno božje je življenje. —

Vi ne spite, le molite, se za grehe spokorite!

Naša kri bo Vas pojila, vaša srca prerodila, vašo zemljo bo gnojila, vam prinesla lepše dni ...

Fr. Xav. Pavšič.

Dopisi.

Iz novomeške okolice. Po trinajst-mesečnem službovanju je odšel c. kr. črno-vojniški železniški stražni oddelek dne 2. novembra t. l. iz svojega dosedanega službenega bivanja na Grmu na svoj novi službeni kraj. Ves čas tukajšnega službovanja se je poveljstvo in moštvo z vso močjo trudilo, da je svoje službene dolžnosti v prid javne varnosti popolnoma izvrševalo ter se je v vsej okolici s svojim vedenjem prikupilo. Zlasti ob času košnje so vojaki ob prostem času pomagali okoličanskim posestnikom. O priliki požara v Gotnivasi so marljivo pomagali gasiti in s tem mnogo pripomogli, da se je požar pravočasno omejil. Spodbudno je bilo tudi njih življenje. Bivajoči na kmetijski šoli na Grmu, pomagali so ob prostem času na šolskem posestvu, živeli so v harmoniji, vedli se

naenkrat. Kdo pa nam bo pomagal v tej stiski, če ne on? Jaz in ti in mi vsi ne vemo nobenega boljšega — močnejšega kot je on. Samo on more napraviti iz še tako krivih potov najpravnejša; in če vas varuje ...“

„Da, da,“ je menil gospodar, „zato ga prōsi sedaj na tisoče ljudi. Ko bi vsakega slišal, bi prišli vsi domov in bi nobenemu več ne šlo slabo.“

In oklenila je krčevito svoje roke in ihtela: „Saj bi ne bilo potem slabo, samo da bi ti prišel nazaj!“

Gospodar Jernej je stopil k oknu, čelo si je hladil ob šipah, in strmel ven; dolgo, dolgo je bulil tako, potem pa dejal čisto mirno:

„Pa mi spravi moje reči vkup in šel bom v božjem imenu.“ In šel je, kakor jih je šlo že toliko. — — —

Kličevka je ostala kmalu čisto sama. Kmalu po odhodu moža je odpovedala mlečna dekla. Predolgčas je postal na kmetiji, tako se je izgovarjala. Bila je

izgledno, imeli ob nedeljah in praznikih svojo službo s pridigo v kapelici pri Božjem grobu ter udano spolnjevali svoje službene dolžnosti. Akoravno so bili raznih narodnosti, največ Nemci, pa tudi nekateri domačini iz bližnje okolice, vendar so se prav dobro razumeli.

Njih poveljnik, c. kr. nadporočnik v evid., je bil dr. Penzl, po svojem poklicu gimn. profesor na Dunaju, ki je očetovsko vestno skrbel za podrejeno mu moštvo.

V. B. Radoš:

Z Vatikana ...

Z Vatikana, s papeškega trona pluje glas, ki v viharja sredi, sredi groma išče ljudstva spas.

V srcu Starčka, ki tiare težo nosi sam od začetka strašne vojne — krvavi nešteto ran ...

On, ki je ljubezen Kristusa oznanjati prisegel, tretjikrat miru poslance v svet pošilja in zaklinja ga v imenu svetem Rešenika, naj privede narode do sreče cilja.

Z Vatikana, s papeškega trona gre molitev do nebeških visočin: „Gospod, moritev daj, odvrni že od nas. Odpusti nam naše grehe, zdravi bolečine, ki zdravnik si sam ...

Daj, pokaži ljudstvu svojemu usmiljenje; naj topov prestane grom, vesoljstva stok, naj se solze posušé sirot, prestane naj ubogih jok ...“

Z Vatikana, s papeškega trona glas preti: „Kdo pred Bogom za to vojno bo odgovor dal? Izgine li napuh, krog srca led se raztopi? In glas vesti pravici roko bo podal? Oni, ki v krvavih bitvah bijejo se noč in dan, mogli bodo v solncu mira pozabiti svojih ran ...?“

Z Vatikana, s papeškega trona pluje glas ker srce Vladike bije za vseh ljudstev spas ...

V Benečiji.

Ponteska železnica, ki je sedaj v avstrijskih rokah, je zelo važna za vso Benečijo. Zidati so jo začeli leta 1875. Od Vidma do Pontebe je dolga nad 68 km. Ona vodi čez 20 galerij, katerih največja je 700 m dolga, čez mnogo mostov, n. pr. na Orvenku je 50 m dolgi železni most, na Venconaci 40 m dolgi kameniti most, na potoku pri Vratih (Portis) 60 m in čez Rezijsko Belo 65 m, obadva iz železa. Čez

gibčna in urna pri hlevskih delih, toda kaj takega se ne sme braniti, si je mislila kmetica, in ni je skušala pregovoriti, čeprav ni vedela, kako bo znanprej. Toda, ko je bila sila najhujša, je bila pomoč najbližja; pomagal ji je sosed.

„Postavi tvojo živino v moj hlev,“ je dejal, „kar nimam več konj, je prostora dovolj. Tudi pri drugih rečeh ti bom pomagal, če boš hotela. Saj si tudi ti lansko leto noč in dan pomagala moji bolni ženi. Smejati se ni sedaj nikomur nič, potrpeti bo moral vsak, pa se bomo že kako pretolkli.“

Da, tako je rekel, sosed, in nazadnje bi bil še tudi njo samo vzel k sebi na svoj dom, toda zato se mu je zahvalila. Ne, ne, kmetija, ki nima gospodarja, naj ima vsaj svojo gospodinjjo. Ne zapustila bi je, pa naj bi bilo še tako slabo. Tu spada ona, in kamor spada, tam ostane.

Tako gospodari čisto sama in vzdrži v svoji prazni hiši, kakor vojak na straži. — — Kličevka je dospela medtem

Bele potoke (Rivoli Bianchi) drži več sto metrov dolg vijadukt.

Humini (Gemona) leži kaj slikovito na položenem obronku. To starodavno mestece čepi na podnožju Čampona, zadnjega odrastka beneškega sredogorja proti Tilmentu (Tagliamento). Od tega so prinesli nekdanji snežniki široko plazovino, pred katero se dviga 307 m visoki hrib. Med tem in Čamponovimi obronki stoji sedmerovrati Humini, ki je okoli in okoli obdan s starinskimi zidovjem. Iz te lege sledi, da so vse ulice več ali manj strme in je mesto podobno veliki grbi. Ravno pod glavno cerkvijo nas pripelje cesta v to zanimivo, čedno mestece. Vzhodno nad njim stoji razvaline nekdanjega gradu „Montefalcone“. Na huminskem Gradu se vzdiguje še vedno dva visoka, štirivogelata stolpa in kljubujeta vsem vremenskim nezgodam. Krasna, bela cerkev ima vse polno slik, zlasti je velike vrednosti „česčenje sv. Treh Kraljev“ od Pordenona. Krasno slikan je tudi strop cerkve sv. Ivana (iz leta 1533). V srednjem veku je bilo tu imenitno skladišče za blago, ki je šlo iz Italije v Nemčijo. Ravno na severni strani Humina je cerkva sv. Neže, kjer lomijo rdeč marmor „roso di Gemona“. Humini leži ob železnici Ponteba-Videm (Udine) in je zadnja postaja pred Vidmom.

Videm.

Videm (laško Udine), glavno mesto videmske pokrajine in okrožja, ki leži v beneški ravnini, je najvažnejše železniško križišče na Beneškem. Od tu vodi železnica, ki prihaja pri Krmínu čez državno mejo preko mejnega potoka Idrijo, v Benetke. Proti severu vodi proga v Pontebo in dve lokalni železnici proge Červinjan-Mestre: ena v Čedad (27 km), druga južno v San Giorgio. Mesto šteje nad 50.000 prebivalcev in ima veliko zgodovinskih zgradb in spomenikov. Tu je sedež pokrajinske prefektore in nadškofije, dalje trgovske in obrtne zbornice. Izmed spomenikov bodi omenjen spomenik Viktorja Emanuela II., ki so ga postavili l. 1866., in spomenik boginje miru.

Mesto je razdeljeno v dva dela: v notranje in zunanje mesto, ki ju ločijo jarki in zidovje. Ceste so večinoma ozke in krive, izjemo delajo le maloštevilne ceste iz novejšega časa. Pač pa ima Videm nekaj jako zanimivih trgov in drevoredov. Najznamenitejša zgradba je municipij in na strmem griču sredi mesta sezidani grad z orjaškim stolpom, s katerega je krasen razgled na vse strani: proti severu na Alpe, proti zapadu na beneško ravan in proti vzhodu in jugu na vinorodno ozemlje italijanske Furlanije. Znamenita je romanska stolnica z dragocenimi slikami in

do prvih hiš v dolini. Sedaj pride še Žagarjev malin, potem bo pa doma kmalu. Začelo je snežiti. Gosto in pokojno so padale snežinke, z njimi mrak. — —

Ko je pristopicala mimo mlina, je pel v sobi ravno mali Žagarjev Jaka s svojim jasnim, ostrim otročjim glasom:

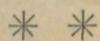
„Vse za vero, dom, cesarja —.“

Vse!

Teško sopeč je obstala Kličevka za trenotek.

„Da, da,“ je mrmrala, „tako sta pela tudi moja dva pred leti, ko smo sedeli nedeljo popoldne skupaj doma, in oče jima je pomagal. Malo zavozili so jo vedno, ko so hoteli v višino, posebno oče, in smejali so se vedno, kadar sem jaz tiščala ušesa. — — Sedaj pa, ko gre za resnico, jo ne zavozijo nobeden, ne stari, ne mladi — in jaz se tiščim za srce.“

Vse za vero, dom, cesarja —! Da, Bog ve, Bog ve, da damo vse!“

freskami ter šesterovogelnim zvonikom. Kot največja zanimivost Vidma pa slovi njegovo pokopališče, ki velja za eno najlepših v Evropi in prekaša s svojimi starinskimi umetninami celo milansko pokopališče.

Omenimo naj še nadškofijsko palačo z znamenito zbirko slik, med njimi Tiepolove in Grassijeve. Dalje hrani nadškofijska palača slike vseh oglejskih patriarhov; zgrajena je v slogu doževne palače v Benetkah. L. 1876. je velik del palače uničil požar; nanovo jo je pozidal nato milanski arhitekt Scala. Mestni muzej hrani bogate zbirke starin iz rimske dobe. V Vidmu je tudi sedež akademije, tehnike, bogoslovnice in dveh gimnazij; zelo živalna je v mestu trgovina, posebno z lanom in konopljo in nič manj svilo, ki je glavna panoga italijanske industrije.

Zgodovinsko znamenit je postal Videm še-le l. 1238., ko ga je oglejski patriarh povzdignil v glavno mesto Furlanije. Leta 1420. je prišel Videm pod Benečijo. Leta 1750. se je ustanovila videmska nadškofija. Tekom francoske vlade je bil Videm sedež prefekta in glavno mesto pokrajine Passariano. L. 1814. je prišel Videm pod Avstrijo. Leta 1848. je v beneškem uporu kot prvo italijansko mesto odpadel od Avstrije. Dne 23. marca 1848. so ga zapustile avstrijske čete. Točno mesec pozneje je avstrijska vojska zopet vkorakala vanj. L. 1866. je Videm z Benečijo pripadel Italiji.

V novejšem času je bil Videm za Avstrijo zato važen, ker so se ondi shajali milanski in drugi iredentistični krogi Italije z onimi iz Trsta in Tridenta — pod plaščem športnih priredb. Iz Vidma je bil prišel tudi glasoviti Oberdank, ki je nameraval izvršiti atentat na cesarja Frana Jožefa I., a se mu zločin ni posrečil.

Beseda Videm pomeni patriarhovo, cerkveno posest. To je pravilen slovenski izraz, ki tudi živi v slovenskem ljudstvu že od nekdanj za mesto Udine. Tako n. pr. pravijo ljudje v Hrenovcih, ko gredo v cerkev k službi božji „grem na videm“, t. j. na cerkveno posest. Takih primerov imamo veliko na Slovenskem. Vidmarji pa so se imenovali tisti, ki so imeli v najemu cerkveno posest; odtod priimek Vidmar.

Vojni pregled.

Italijansko bojišče. — Poraz Italijanov, ki so ga doživeli na soški bojni črti in ob katerem so izgubili vse v enajstih soških bitkah po malem pridobljeno ozemlje, se sleherni dan veča in zmaga prekaša vse dosedanje uspehe svetovne povestnice. Vržene italijanske armadne zore, katere pode pred sabo avstroogrške in nemške čete, so tam na furlanski ravnini in Benečanskem obkolile in v nekaterih urah je položilo pri Latisani 60.000 Italijanov orožje. Prusi in Bavarci vzeli so mogočni utrdbi pri Dignano in Codroipo, katerih namen je bil, zavarovati prehod čez Tilment. Nemci so drli s severa proti jugu, naš Borojevič pa je hitel od Soče sem s svojimi junaki proti Latisani in tu je doživela italijanska armada polom, da mu ga ni enakega. Hitrim, bliskovitim udarcem naših hrabrih čet zamoremo komaj slediti. Naše operacije napredujejo po načrtu.

Ob Tilmentu je črta od izliva Bele do morja naša. Sovražnika preganja generalni polkovnik Krobotin; z močnimi četami krijejo Italijani tam svoje umikanje proti Piave. Ostanke obeh poraženih armad urejajo Italijani ob srednjem in zgornjem Tilmentu. Ujeti višji štabni častniki dvomijo, da bi se posrečilo iz demoraliziranih ostalih čet druge in tretje italijanske armade sestaviti za boj sposobne čete. Obe soški armadi izgubili sta polovico svojih topov. Tehnične čete popravljajo vže na zasedeni Benečiji železnice, mostove in ceste, v večjih krajih pa uradujejo vže povsod naše oblasti. Akoravno je bojna črta v enem tednu za 50 km napredovala, ni preskrba nikjer obtičala.

Naši so zasedli poleg tega, da so pregnali dežel lačnega Italijana z naših nam svetih tal, dozdej 4200 km² italijanske zemlje. Naš etapni prostor tvori sedaj devet distriktov z glavnimi mesti: Palmanuova, Čedad, Tarčent, Videm, Latisana, Codroipo, San Daniele de Friole in Humini (Gemona). Cela stara furlanska vojvodina izvzemši distrikta Portogruare je dosedaj očiščena italijanskih čet. Nobena obo-rožena italijanska četa ne stoji več na levem

bregu Tilmenta. Kljub vsem oviram, ki jih tvorijo brezštevni jarki in prekopi, ki omogočujejo namakanje polja ter obilne reke, naše čete v najlepšem redu napredujejo. Lahom so trajno za petami kolesarji in konjenica. Kolesarji so tudi oboroženi močno s strojnimi puškami.

Na tleh, kjer je nekdanj bila naša Borojevičeva soška armada svoje junaške bitke, ki jim v zgodovini ni enacih, zaplenili smo velike tabore lop, kolodvore, vojne bolnišnice, skladišča, zadoge, delavnice, brzojavne in telefonske centrale, nešteto ovojev žice, električne centrale, postaje žarometov, vozove, vojne železniške proge, blago za zgradbo žičnih železnic, mesnice, vojni kino, avtomobile itd. Italijani so se sicer potrudili, da uničijo z ognjem kolikor mogoče veliko teh stvari, toda ni šlo, ker prehitro so morali pobrati svoja šila in ubrati pot čez mejo in bežati, kakor znajo samo oni. — Dosedaj smo zaplenili nad 1800 topov in ujeli nad 200.000 Italijanov.

Po najnovejših poročilih so po večdnevem presledku, mej katerem se je vpostavil red med zvezami ter uredila služba za dovažanje, pričele osrednje velesile nadaljevati ofenzivo. Izvojevale so si mej Pinzano in Digniano, na obeh straneh Spilimberga prehod preko srednjega Taljamenta in pritiskajo proti Meduni. To novo prebitje sovražnih črt mej Pinzano in Tolmezzo prisililo je zahodni breg Taljamenta branečega sovražnika, da se je umaknil in upliva ugodno na podjetja severno od tam prodirajočih avstroogrških čet. — V območju gornjega Taljamenta prodira armada Krobotina, zlomivši upor sovražnih čet, uspešno proti gorenjemu Piave. Da se bode nadalje rušila italijanska bojna črta na koroški meji, se sme računati. Predor srednje črte ob Taljamentu sili Italijane, da zapuste celo bojno črto te reke in se umaknejo proti Livenzi. Ujetih je zopet nad 6000 Italijanov in zaplenjenih veliko topov.

Cadorna je povsem zgrešil pot, kajti nahaja se mesto v Trstu sedaj v Padovi. Črta Tilmenta, katero so Italijani utrjevali desetletja proti nam, je izgubil in vesel bode, ako reši ostanke armade vojvoda Aosta in generala Capello od Tilmenta proč.

Biser naše Goriške, solčna Gorica, ki je pretrpela vse gorje dve in polletne vojne je sicer od malega uničena, a vstala boče iz razvalin lepša kot nekdanj in pričala o junaških činih naših zmagovalnih čet, osobito slovanskih polkov, ki so na domačih tleh žrtvovali svoje najdražje, da preprečijo vpad pohlepni Italijanov v našo milo domovino!

Kakor se iz Berolina 3. t. m. poroča, se javlja po ovinku preko Malmö, da so nastale v Speziji pobune. Mej takimi, ki so proti vojski in vojaštvom vneli so se poulični boji. Neposredni vzrok teh nemirov je bila razglasitev katastrofalnega poraza drugega italijanskega zbora po ubežnih vojakih brigade Spezia. Nekateri teh ubežnikov govorili so nad vse zbezanemu ljudstvu. Italijanski in francoski častniki so iste postrelili. Nato se je množica polastila častnikov ter jih pomorila.

Družba sv. Mohorja.

Družba sv. Mohorja v Celovcu je ravnokar pričela razpošiljati družbene knjige za leto 1917. Cenjeni udje prejmejo letos naslednji književni dar:

- 1) Koledar za leto 1918.
- 2) Življenje svetnikov, 1. zvezek.
- 3) Podobe iz narave, 2. zvezek.
- 4) Ptički brez gnezda. (Slov. Večernic 71. zvezek).

Družba se bo potrudila, da častiti udje prejmejo knjige kolikor mogoče hitro, in sicer večinoma po pošti, ker vsled sedanjih prometnih razmer po železnici ni mogoče.

Letošnje knjige se bodo razposlale po sledečem redu:

- 1) Krška škofija.
- 2) Razni kraji.
- 3) Ljubljanska škofija.
- 4) Goriška nadškofija.
- 5) Tržaško-koprška škofija.
- 6) Lavantinska škofija.

Vsak družbenik naj prejme svoje knjige v tisti župniji, v kateri se je vpisal.

Na poznejše izpremembe stanovališča se pri tolikem številu družbenikov ni moglo ozirati.

Vsaki pošiljati so tudi priložene vpisovalne pole Družbe sv. Mohorja za prihodnje leto, in sicer vedno v zavoju z najnižjo številko.

Vse stroške (za poštnino, vozno, tovornino itd.), katere so imeli č. gg. po-

verjeniki za odposlatev denarja in za prejem knjig, morajo jim posamezni udje povrniti.

Za prihodnje leto bo Družba izdala 6 knjig in je letnino zvišala na **3 krone**. Tega koraka menda ni treba obširno opravičevati. Ali se mora število knjig primerno skrajšati, ali pa cena zvišati. Denar je zgubil svojo vrednost in to pomeni, da se je vse blago silno podražilo, zvišali so se vsi stroški neprimerno in to bo trajalo po vojski ne vemo koliko let. Primeroma se je tudi do-smrtnina zvišala na **50 kron**.

V načrt prihodnjega leta so se sprejele sledeče knjige:

1) Dr. A. B. Jeglič, škof ljubljanski: **V boj za temelje krščanske vere!**

2) Dr. L. Ehrlich, profesor bogoslovja v Celovcu: **Katoliška Cerkev, kraljestvo božje na zemlji.**

3) Dr. J. Lovrenčič: **Brstje iz vrtov slovenskega pesništva.**

4) Dr. H. Vedenik: **Kako si varujemo ljubo zdravje.**

5) **Slovenske Večernice** 72. zvezek.

6) **Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1919.**

Zaradi pomanjkanja knjigoveškega blaga naj se naročijo le mehko vezane (broširane) knjige.

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

Domače in tuje novice.

45 letnico mašništva je obhajal pretečeno soboto, 3. nov., vikar tukajšnjega frančiškani samostana, velečastiti gospod P. Konstantin Luser, bivši provincijal redovne pokrajine, generalni vizitator, lektor bogoslovja itd. Mnogozasluznemu gospodu Patru, ki se nahaja sedaj v svojem ljubljenskem rojstnem mestu, želimo še mnogo veselih in zadovoljnih let, da bi v današnji moški čilosti in trdnem zdravju srečno dočakal tudi 50- in 60 letni mašniški jubilej!

Ganljiva žalna slovesnost je bila na dan Vseh Svetnikov ob pol 12. uri dopoldne na novem pokopališču v Novem mestu na grobeh v tukajšnjih bolnišnicah umrlih vojakov-junakov. Grobovi so bili ozaljšani z zelenjem in šopki, ki so hvalevredno poskrbele č. dame iz mesta in od Rdečega križa. Vojaških gomil, v katerih počivajo vojaki-vojščaki, ki so žrtvovali za cesarja in domovino svoje življenje, je 85 in na starem pokopališču eden. Na piramido so položili vence: Novomeško županstvo, uniformirana meščanska garda, vojaštvo itd. Navzočih je bilo obilo odličnih dam in gospodov iz visokih krogov, vojaškega in civilnega stanu, zastopniki cerkvenih in svetnih uradov, udje Rdečega križa, veliko vojakov in občinstva iz mesta in okolice. Slavnost se je pričela in končala z nagrobnimi pesmi, ki so navzoče globoko pretresle. Č. g. vojni kurat Kräuter je pa v nemškem pomenljivem nagovoru slavil padle junake in jim zagotovil trajen spomin. — Duše hrabrih vojakov naj uživajo rajski oddih v kraju večnega miru in večnega plačila!

Žalna cerkvena slovesnost za padle vojake se je vršila na Vernih duš dan ob 9. uri v kapiteljski cerkvi v Novem mestu s pontifikalno črno sv. mašo in z Libero. Navzoči so bili cerkveni in svetni dostojanstveniki, ces. kr. in civilni uradi, posebno polnoštevilno oficirski zbor in vojaštvo, zastopniki vseh šol, korporacij in društev ter velika množica vernikov.

Splošno nabiranje perila v vojne namene v Novem mestu je izpadlo nepričakovano ugodno. Meščani so tudi to pot lepo pokazali svojo patrijotično darežljivost in velikodušnost nasproti hrabrim vojakom. Šolska mladež, dijaki, deklice in dečki, so nabrali skupaj 90-70 kg, in tukajšnji III. red sv. Frančiška je donesel po svojih vedno požrtvovalnih in marljivih domoljubnih odbornicah 120-30 kg, torej skupaj 211 kg različnega blaga. Pristrčna zahvala vsem-vsem v imenu plemenite stvari!

Vojni grobovni dan v Novem mestu se je obnesel prav zadovoljivo. Šolarice, šolarji in gimnazijci so nabrali skupno 440 kron in 10 vinarjev. Čast domoljubni mladini in dobrosrčnim darovateljem!

Odlikovanje. Cesar je imenoval polkovnika Avgusta Kleinschrodta pl. Frankheimb, etapnega štacijskega poveljnika v Ljubljani, za generalnega majorja. Kmalu na to je bil imenovan za etapnega štacijskega poveljnika v ravnokar osvobojeni Gorici ter je že nastopil poverjeno mu novo mesto. Njegov odhod Ljubljancem odkrito obžalujejo, kajti pl. Kleinschrodtsi je tekom svojega nad dveletnega delovanja kot štacijski poveljnik v Ljubljani pridobil vsestransko spoštovanje.

Odlikovan je bil nadporočnik, g. Joško Rosina z železnim kronskim redom 3. razreda. Čast zaslužnemu rojaku!

Sedmo avstrijsko vojno posojilo. Podpisovanje se je pričelo 5. novembra in se zaključi 3. decembra 1917. Posojilo se bo izdalo v dveh oblikah: kot davka prosto 5 in pol odstotno amortizacijsko državno posojilo ter kot davka prosti 5 in pol odstotni, dne 1. avgusta 1926 povračljivi državno zakladni listi.

Cesar in 7. vojno posojilo. Dunaj, 5. novembra. (Kor. ur.) Cesar je poslal finančnemu ministru baronu Wimmerju naslednjo brzojavko: Veliko obetajoč so naše junaške armade z mogočno božjo pomočjo prenesle napad daleč v italijansko deželo. Navdušeni klic, s katerim napadajo moji viri vojaki sovražne postojanke, naj bi doma našel močan odmev v velikem uspehu sedmega vojnega posojila. Kakor tu, naj tudi tam vsakdo vrši svojo dolžnost. — Cesar je podpisal 12 milijonov avstrijskega in 12 milijonov ogrskega vojnega posojila.

Iz srednješolske službe. S 1. oktobrom t. l. so bili pomaknjeni v 8. činovni razred naslednji profesorji: dr. Frid. Hierth, Fran Watzl in Ivan Polović na državni gimnaziji v Kočevju; dr. Viktor Tiller in Karol Kunc na državni gimnaziji v Novem mestu; Alfonz Eisenberg na realki v Ljubljani in Leopold André na realki v Idriji.

Mestna hranilnica v Novem mestu. V mesecu oktobru 1917 je 152 strank vložilo 219.031 kron 23 h; 364 strank vzdignilo 77.688 kron 88 h; torej več vložilo 141.342 kron 35 h; stanje vlog 5.620.315 kron 63 h; denarni promet 652.067 K 76 h; vseh strank bilo je 893.

Dr. Krekov grob je bil na Vernih duš dan ves v rožah in zelenju. Neštete množice so romale na kraj, kjer počiva telo največjega Jugoslavana in čaka dneva Vstajenja.

Za oslepele slovenske vojake v Gradcu so poslali našemu uredništvu: Prečč. gg.: Franc Vovko, župnik v Št. Petru pri Novem mestu, 20 K in Anton Lovšin, župnik v p., Radomlje, 10 kron. Najpristrnejši: Bog plačaj tisočkrat!

Nesreče. Jože Gorenc, posestnikov sin v Mirni vasi, je stražil domačo hišo proti tatovom. Oborožil se je s puško, ktero je postavil poleg sebe, na cevko je pa položil levo roko. Medtem se je puška sprožila in izstrelak mu je sunil skozi dlan. — Franc Turk, dninar na Drganjih selih, se je usekal v levo koleno. — Rafael Marn, Kovačev sin v Št. Rupertu, je čistil vrtni stroj. Medtem je pa nekdo stroj zavrtel, da ga je prijel in mu raztrgal mezinec desne roke. — Janez Stariha, posestnikov sin iz Omote pri Semiču, si je pri drvarstvu zmečkal dva prsta leve roke. — Alojzij Mežnaršič, mesar in posestnik v Kandiji, se je povozil, si zlomil koželjnico in nevarno poškodoval koleno leve noge. Vsi tu omenjeni ponesrečenci se zdravijo v kandijski bolnici.

Umrl je zadnje dni meseca oktobra v vojaški bolnišnici v Komotau na Češkem 48 letni vojak Jakob Saje iz Ždinje vasi, župnije Št. Peter. Pokojni zapuščala žena in sedem otrok. Blag spomin branitelju domovine!

Karta s slikami podpisanih vojakov-domačinov, ko ravno bero „Dol. Novice“, nam je došla s sledečimi vrsticami: „Tako se zberemo vsak torek, ko prejmemo dragi naš domač list „Dol. Novice“. Eden je bolj radoveden kot drugi! Pošiljajoč to sliko, vse Dolenjce to- in onstran Krke, posebno pa Novomeščane, najkrepkejšje pozdravljamo!! France Bele, A. Drganc in Vladimir Markič.“ — (Dragi rojaki! Sprejmite hvaležne odzdrave od vseh Vaših domačih, prijateljev in znancev iz Novega mesta. Urednik.)

Izgubila je neka revna žena iz postaje Trebnje do Novega mesta 3. novembra po železnici večjo svoto denarja, denarnico, potovalno legitimacijo in neko drugo listino. Svojo nesrečo je zapazila še-le v neki prodajalni v Novem mestu. Ker je dotična oseba zares potrebna, se vljudo prosi najditelja, naj odda vso stvar ali dotični osebi na legitimaciji, ali pa tudi našemu uredništvu, ali županstvu proti nagradi.

Strašni zločin. Dne 21. preteklega meseca je roka zločinca ugrabila mlademu Ivanu Krašovec, posestniku v Velikem Mraševem pri Cerkljah na Dolenjskem, nadebudno življenje... Bilo je o pol sedmih večer. Zunaj je bila tema, kakor v rogu in dež je lil, kot da bi ne mislil več jenjati. Gospodar Ivan Krašovec je nič hudega sluteč sedel za mizo in večerjal. Pogovarjal se je zadovoljno z ženo in otroci. V tem hipu počil strel skozi okno v vrat gospodarju. Ne da bi dal kaj glasu od sebe, se je zgrudil s stola in izdihnil... Strašni vtis v hiši ob tako nagli izgubi dobrega moža in skrbnega očeta si je pač lahko predstavljati... Rajni, ki je bil precej let naročnik „Dol. Novic“ je gotovo v dobrem spominu pri vseh, ki so ga poznali. Koliko solza se je že prelilo za njim. Kajti bil je mož na svojem mestu, poštenjak, ki mu je v današnjih časih težko dobiti enakega in zraven tega dober in usmiljenega srca. Cela vas joče za njim... Zupušča ženo in štiri nepreskrbljene otroke. — Zločinca še niso dobili.

Izdihnil v hipu, dragi si, ni dolgo mučil te življenja boj, naj vendar ti nebeški soj, kaj večjo srečo podeli!...

Tiskovni dom. Tiskarna sv. Cirila in Spodnještajarska ljudska posojilnica v Mariboru ste nakupile obsežno zemljišče in hišo nasproti frančiškanski cerkvi, na enem najlepših prostorov v Mariboru. Tam se bo postavil slovenski „Tiskovni dom“, kakor nam naznanjata oklica v Slovenskem Gospodarju in v Straži. Nov „Tiskovni dom“ bo v bodoče zbirališče in kulturno središče Slovencev. Oklica pravita: „Za zidanje pa je treba denarja, veliko denarja. Zato stopamo polni zaupanja pred slovenske rodoljube z vljudo prošnjo: Priskočite nam na pomoč! Pomagajte postaviti svoje kulturno središče s prostovoljnimi doneski! Darujte vsak po svoji moči, da se kmalu dvigne pred velikansko stavbo frančiškanske cerkve veličasten slovenski „Tiskovni dom!“ — Štajerci-Slovinci, ki živite širom sveta in posebno še na Kranjskem, podpirajte tudi Vi s prostovoljnimi doneski to velepomembno akcijo, da se čimpreje pozida z združenimi močmi trdnjavo svobode, napredka in izobrazbe za slovensko ljudstvo. Omenimo, da se bo vsak mesec opravila ena sveta maša za vse darovalce, žive in mrtve. — Denar je pošiljati: „Tiskovni dom“ v Mariboru, Koroška cesta št. 5. — Če kdo želi, lahko pošlje tudi darove na uredništvo Dol. Novic, ki bode svote od časa do časa pošiljalo v Maribor. — Započetemu velepomembnemu delu obilo božjega blagoslova!

Pogumne ženske. V Slavoniji je oblast rekvirirala zadnji zvon neke župne cerkve. Ko so vojaki vrgli zvon iz stolpa, so ga naložili na voz, da bi ga drugo jutro odpeljali. Ponoči pa so ženske zvon tako dobro skrile, da ga še dosedaj niso našli.

Gospodarstvo.

Zopet dovoljeni semnji za plemene in rejne prešiče. C. kr. deželna vlada je zopet dovolila semnje za plemene in rejne prešiče in sicer: **V političnem okraju Novo mesto:** v Novem mestu vsak pondeljek in 4. decembra; v Kandiji 15. novembra in dne 20. decembra. **V političnem okraju Krško:** 12. novembra v Bušči vasi in Bučki; 12. decembra v Mokronogu in dne 20. decembra v Škocjanu. **V političnem okraju Črnomelj:** 11. decembra v Metliki; 24. decembra v Črnomlju. **V političnem okraju Kamnik:** 4. decembra v Kamniku; 13. decembra v Mengšu. — Prignati se smejo le plemenski prešiči in prešiči za rejo. Kupci se morajo izkazati s potrdilom županstva, da rabijo prešiče za rejo, oziroma pitanje.

Iz seje c. kr. kmetijske družbe kranjske dne 30. oktobra t. l. Glavni odbor je sklenil odposlati utemeljene vloge proti nameravanemu vinskemu davku na ministrskega predsednika, na poljedelskega in finančnega ministra in pozvati državne poslance, da proti njemu nastopijo. Dalje so se storili važni sklepi o pospeševanju konjereje, o kateri je poročal poslanec Piber. Gen. ravnatelj Pirc je poročal o mnogoštevilnih dopisih oblasti v raznih pe-rečih kmetijskih zadevah. Na interpelacijo poslanca Zurca glede prešičjih sejmov je izjavil vladni svetnik pl. Detela, da se nameravajo v kratkem dovoliti za plemenske prešiče. Predsednik dr. Lampe je podal obširno poročilo o vojnih dajatvah in o raznih kmetijskih potrebščinah. V debati, ki so se je udeležili poslanci Hladnik, Zure, Vehovc, Mihelčič, Piber, Dimnik, generalni ravnatelj Pirc, so se sklenili primerni koraki pri vladi glede sladkorja, usnja, petroleja. V železniški svet se imenuje dr. Lampe kot član in poslanec Hladnik kot namestnik. Za tajnika družbe se imenuje inž. Jakob Lah. Sklenila se je izdaja Kmetijskega koledarja kot priročne knjige za kmečki stan v vseh upravnih in gospodarskih zadevah. Sprejelo se je od zadnje seje 1128 novih udov.

Ukaz c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem o prometu s strnišno repo in korenjem. Strnišna repa in korenje se sme do preklica izvažati iz dežele Kranjske samo s posebnim dovoljenjem, ki ga je zaprositi pri c. kr. deželni poslovalnici za sočivje in sadje v Ljubljani (Gradišče št. 10, I. nadstr.) Pošiljatve strnišne repe in korenja smejo železniška podjetja sprejemati v prevoz le, ako je tovrstnim listinam za vsako pošiljatev pridejano od deželne poslovalnice za sočivje in sadje v Ljubljani izdano prevozno potrdilo. Za nakupe in pošiljatve vojaške uprave določila tega ukaza ne veljajo.

Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko o cenah za oddajo sena in slame. Na podstavi naredbe urada za ljudsko prehrano z dne 27. septembra 1917., drž. zak. št. 390, s katero so se zvišale prejemalne cene za seno in slamo, se določajo, spreminjajoč tuadratni razglas z dne 25. julija 1917, št. 20.262, cene, po katerih se ima vršiti oddaja sena in slame potrošiteljem potom razdelilne poslovnice, ustanovljene od deželnega mesta za krmila v Ljubljani, in sicer tako-le: za seno 34 kron za 100 kg, za skupno slamo 23 K za 100 kg, za navadno slamo 21 kron za 100 kg. Te cene veljajo od razdelilne poslovnice v Ljubljani, in sicer le za zdravo, suho, nepomazano in nepokvarjeno blago.

Pri nadrobni prodaji krompirja avstrijske letine 1917, to je kadar se prodaja v množinah pod enim meterskim stotom porabnikom, se do preklica ne sme preseči za en kilogram zdravega, primerno suhega krompirja brez prsti in kali, izvzemši rogljičarje, cena 30 v. Za nadrobno prodajo krompirja določena najvišja cena se tudi pri vseh drugih prodajah krompirja avstrijske letine ne sme preseči.

Občine Novomeškega in Črnomaljskega okraja so napravile radi nameravanega vinskega davka vlogo, katero ste odposlale na „Jugoslovanski klub“. Vloga se glasi: „Veslavnuemu „Jugoslovanskemu klubu“ na Dunaju. Kakor so časopisi poročali, se namerava vpeljati vinski davek. Koliko je stalo truda in muke našega vinogradnika, preden je prišlo do tega, da mu trta le deloma rodi, zna le tisti, ki se je pečal v začetku prenovljenja naših vinogradov. In pozneje, ko je pričela trta roditi in so vinogradniki vsaj toliko pridelali, da so imeli nekaj za prodati, a cena je bila taka, da se z obdelovanjem vinogradov ni izplačalo. In to je glavni vzrok, da je ravno iz vinogradniških krajev toliko ljudi v Ameriki. Razne nime in slaba leta ter slaba vinska cena je prisilila našega vinogradnika, da se je izseljeval. In sedaj, ko se je vsaj nekoliko cena vinu zvišala in bi si naš vinogradnik vsaj deloma opomogel, se ga je pričelo po sodiščih radi navijanja cen preganjati. Nastavila se je maksimalna cena, ki nikakor ne odgovarja pridelovalnim stroškom in sedaj še vinski davek. Ako se to zgodi, da se vpeleje davek na vino, je naš vinogradnik uničen. Podpisana županstva se obračajo na sl. klub, da blagovoli zastaviti vse svoje moči, da se to prepreči.“

Oves, priporočljivo domače zdravilo proti griži. Ne le pri nas na Dolenjskem, ampak močno po celi Avstriji, se javlja letos griža, ki je zelo nevarna in nalezljiva bolezen. Ako ni pri rokah zdravnik in ne lekarne, se nujno priporoča uporaba kaj dobrega domačega zdravila, v podobi čisto navadnega ovsca. To se pa priredi tako-le: Perišče ovsca se opere v čisti vodi ter posuši. Posušeno zrnje se stolče v možnarju, ali se pa na kak drug način kolikor mogoče zdrobi. Tako zadobljen zdrob se vsuje v velik pisker, v katerem se nahaja eden do poldrugi liter čiste vode; to se pusti pol ure vreti. Konečno se precedi to vodo, ki je postala bela in gosta, skozi primerno sito ter se jo ohladi. To ohlajeno pijačo se potem v slučaju žeje povživa, kakor navadno vodo. Ta pijača nima prav nič zoprnega ali neprijetnega okusa ter se tedaj tem lagljeji rabi. Pisatelj teh vrstic priporoča to priprosto zdravilo iz lastne skušnjee, ki se mu je že dvakrat s prav dovoljnim uspehom obneslo. Ob jednem pa izreka toplo zahvalo dotičnemu gospodu, ki mu je to izborno domače zdravilo nasvetoval. D.

Podpisujte sedmo vojno posojilo!

Iz spominov na lakotno leto 1817.

VIII.

Novomeška dekanija.

V vsi novomeški dekaniji sta umrli v tem letu za lakoto, kolikor sem mogel dognati iz doposlanih mi podatkov iz mrliške knjige, samo dve osebe in sicer v prečinski župniji Marija Jaklič iz Dol. Kamnic h. št. 11., stara štiri leta. Kot vzrok njene smrti je zapisano v mrliški knjigi „pomanjkanje in lakota“ (vor Elend und Hunger). Druga pa v šempeterski župniji. Pač pa jih je pomrlo v nekaterih župnijah več za grižo. Naj navedem tu iz posameznih župnij podatke iz mrliške knjige leta 1817, ker so zanimivi. Obenem zahvaljujem vse gospode, ki so se odzvali moji prošnji in mi poslali te podatke.

1) Brusnice: Med drugimi je umrlo 7 oseb, 5 moških in 2 ženski, v starosti od 65 do 76 let „an Entkräftung“, kar bo po mojem mnenju najbrž tudi lakota in ne oslabelost, ker stoji pri dveh drugih osebah v starosti od 69 do 78 let kot vzrok „an Schwäche“. Tri osebe v starosti od treh do 72 let pa so umrle za grižo in dve za grizenjem ali „koliko“, kakor je zapisano, in sicer stari po 38 in 63 let.

2) Črmošnjice. V tej župniji je bilo leta 1817 popolnoma normalno. Imeli so 26 mrtvih, manj kakor dandanes, ko je skoraj polovica župljanov v Ameriki. Umrlo je vsled starosti 10 oseb in sicer v starosti 103 leta eden, drugi 100 let, dva čez 80, trije čez 70 in trije čez 60 let. Za jetiko je umrlo 5 oseb. Trije od kapi zadeti in eden za grižo, star 10 let.

3) Mirna peč. Mrličev je bilo v tem letu samo 50, v naslednjem pa 89, največ radi koz in mrzlice.

4) Podgrad. Za grizenjem ali „koliko“ so umrle štiri osebe in ena za grižo. Leta 1816 pa jih je umrlo 16 za grižo in sicer v drugi polovici leta. Kaj je bilo vzrok tej bolezni, ni znano. Mogoče pa, da je bilo tudi v tem kraju pomanjkanje v teh letih, ker ni ne preje, ne v poznejših letih ta bolezen nastopila s toliko silo, kakor ti dve leti.

5) Prečina. To leto je umrlo 43 oseb, torej normalno število. Razun zgoraj omenjene Marije Jaklič, ki je umrla za lakoto, so umrle tri osebe v starosti od 10 do 66 let za grižo in ena za grizenjem.

6) Soteska. Pri nas je umrlo l. 1817 15 ljudi, za našo malo župnijo posebno veliko. Med drugimi so umrli: 1 za grižo, 1 za „koliko“, 1 za disenterijo. Za grižo pa so posebno mrli naslednje leto 1818.

7) Stopiče. Mrličev je bilo vseh 54, od teh je umrlo 6 otrok za grižo in dve odrasli osebi za „koliko“.

8) Šempeter. Vseh ljudi je umrlo 34. Od lakote le eden in sicer Urban Marenče, kovač iz Gorenjskega, ki je umrl 3. aprila v Mačkovcu h. št. 17., star 65 let. Za grižo pa jih je umrlo 5. Precej pa jih je umrlo za grižo v drugi polovici l. 1816 od 3. septembra do 31. dec. in sicer 12.

9) Šmarjeta. Umrlo je vseh 68 oseb, od teh za grižo 13.

Iz drugih župnij nisem dobil poročil.

Prav zanimivo pa je, kar nam poroča frančiškanska samostanska kronika o letih 1814 do 1817 glede pomanjkanja in lakote, kar mi je sporočil č. p. Atanazij Ausser, gvardijan itd., in kar naj tu priobčim. — „V letih 1814 do 1817 je bila strašna lakota. V tem času je stal n. pr. mernik turšice 7 gld., ovsca 3 gld. Mleli so mehovnice od grozdja. Če so ljudje jeli tudi obilo in večkrat, so se komaj nasitili in le za kratek čas. Dobivali so mrtve ljudi z neprebavljeno travo v želodcu. — Prevelika moča je škodovala žitu, mraz ali pozeba pa vinogradom. Ljudje so trpeli strašno lakoto in so umirali za njo. Ni zastoj pisal vikarij v Ronzi pri Gorici, Valentin Stanič, cesarju Francu pretresljivo pismo, v katerem je prosil pomoči: „Uns drückt Noth, Franz gieb Brod! Sonst, o Gott, Schnellen Tod!“ (Nas tare pomanjkanje — Franc daj kruha — ali pa, o Bog, pošlji nam smrt.)

Ubožci na Kranjskem, pa tudi v Novem mestu, so se preživljali z rumfortovo juho, katero je iznašel Rumfort, ki je bil rojen v Ameriki leta 1752. in je umrl l. 1814. v Parisu. S to juho se je preživel zdrav človek 24 ur. Ta se je pripravljala za 24 oseb na dan iz teh snovi: 20 funtov in 16 lotov vode, 11 lotov soli, 26½ lotov kisa ali jesiha, 5 funtov 10 lotov krompirja, 1 funt in 10 lotov graha, 1 funt in 14 lotov ječmena, 1 funt in 20 lotov kruha.

Prošnje in molitve ljudi pa je Bog vendar uslišal in je dal leta 1817. dobro letino, po kateri so ljudje več let zaporedoma hrepeneli. Ker glej blagoslov od zgoraj! Pred žetvijo je stal mernik šenice še po 6 gl., po žetvi pa 1 gl. 40 kr.

Zanimivo je, da so bile tudi sto let prej slabe letine in lakota na Kranjskem, vsaj v novomeškem okraju, kakor nam spričuje „Zgodovina šempeterske fare“, katero sem izdal l. 1886. Tam sem zapisal na strani 8. to-le: „Umrlo jih je

nenavadno veliko v šempeterski fari v l. 1715. in sicer vsled lakote in pomanjkanja, ker je bila l. 1713. in 1714. prav slaba letina. Vse leto je umrlo 105 oseb. Samo meseca aprila in maja 66. Med temi so našli posebno veliko beračev in beračic mrtvih. Tako je bilo 21. aprila 8 mrtvih, med temi 4 berači, najdeni mrtvi na cesti. 25. aprila je bilo zopet 6 mrličev, med njimi 2 mrtva najdena.“

In lani in letos? Tudi ti dve leti sta bili po nekod slabi letini, posebno v Beli Krajini. Po nekaterih južnih krajih pa so ljudje že lani mrlili lakote, pa bodo v prihodnje še bolj, ker so imeli letos še slabšo letino vsled strašne vročine in suše, vzlasti v Primorju, kar so nam trdili obilni prosjaki, ki so prosili po Beli Krajini precej po žetvi. Tam več pridelkov ni niti vzkliko iz zemlje vsled pomanjkanja dežja.

Iz vsega tega se razvidi, da so se slabe letine ponavljale v zadnjih treh stoletjih skoraj v istih letih, t. j. od 14. do 17. leta.

Ivan Šašelj.

Italijanu v slovo.

(Po napevu: Laslovki v slovo «Mrzel veter tebe žene».)

Naša puška tebe žene,
nekdaj zaveznik naš od nas;
sedaj pa imaš lepe čase,
bežiž nerad — a je že čas.

Vsaka tvoja ofenziva,
nas ni preveč vznemirjala.
Vže naprej je tvoja hvala,
pri prvim „bum“ poginila.

Kje Kordon si in Salandra
kje tvoj meč ti slave vandra?
Dobro skrit v Rim' leži,
a še tam brez skrbi ni!

Sedaj na Trst se mil oziraš,
naši Gorici slovo daš;
za seboj že svoje kraje,
Udine, Civald, imaš.

Al premrzli so ti kraji,
al hribovje prestrmo;
kaj prorokbal si Italiji,
al so suha dejstva to?

Kar si želel, ne dosežeš,
čez trn in strn v ravan bežiš;
nekdanjo našo Lombardijo,
nam nerad — pač prepustiš.

Tamkaj naši so Slovani,
ko zatiral si jih ti;
mesto po tvoje ti bratrane,
odreš'no naše brate mi.

Le prav hitro v gorke kraje,
ne oziraj se nazaj;
mal' ti časa preostaja,
adijo polentar vekomaj!

Krže.

Raznotero.

Tihotapstvo s tobakom v starih časih.

V 16. in 17. stoletju skoro v vseh evropskih deželah ni bilo prepovedano samo kajenje in njuhanje, bile so postavljene tudi kazni za prodajo tobaka. Ker pa je bilo mnogo kadilcev in njuhačev, so imeli nekateri podjetneži skrivno trgovino s tobakom, kar je neslo velike dohodke. Nastalo je tihotapstvo s tobakom, ki je bilo obsežnejše kot današnje dni. Tobak je večinoma prihajal z Nizozemske. Od tam so ga vozili brodarji in vozniki. Izbrati so si morali zelo dobra skrivališča, če so se hoteli zavarovati, da jih ne bi izsledili in pošteno kaznovali. Prepovedano blago se je izločilo pri kakem trgovcu v mestu,

ki je imelo živahen vožni in brodarski promet. Potem so spravljali pakete tobaka v spodnjem delu ladje ali voza k trgovcu kakega drugega mesta. Preden so prišli taki zavitki tobaka v kako nemško, francosko, italijansko ali ogrsko mesto, so večkrat že dvajsetkrat, tridesetkrat menjali lastnika. V veliki nevarnosti je bil trgovec, ki je prodajal v mestu tobak neposredno kadilcem. Samo najboljši njegovi prijatelji, o katerih je vedel, da ga ne izdajo, so dobili tobak in samo njim je smel povedati, da ga ima v zalogi. Če je hotel dobiti tobak kdo drugi, je moral prinesiti s sabo zadostno priporočilo. Toda pri še tako veliki previdnosti se je zgodilo, da so kakega trgovca obdolžili, da kupuje s tobakom. Izjava kakega zasačenega kadilca, odkod da je dobil tobak, neprevidnost voznikova ali nepričakovana preiskava v hiši — vse to je moglo dovesti, da se je moral pokoriti trgovec ali v ječi, ali ob sramotnem kamnu ali z veliko denarno kaznijo. Potem je bilo treba iznajti novih poti za dobavo dišeče rastline. Večkrat voznik sploh ni pripeljal tobaka v mesto, ampak ga je odložil zunaj pri kakšnem znancu trgovčevem ali pa kje v gozdu. Kadilci so morali seveda iti ponj skrivaj. Vsekakor so morali pretrpeti kadilci večje neprijetnosti kakor dandanes, če je tudi potreba stati več ur pred trafiko.

Glasovi iz Gorice. Gorice ni več, saj take ne, kakor smo jo poznali — lepo, veliko mesto. Preje bi še mogli govoriti o trdnjavi, kajti Italijani so zgradili v Gorici mogočne utrdbe. In tu imamo najlepšo priliko za primerjanje obeh armad. Italijani so potrebovali 15 mesecev svojega brutalnega vojevanja, da so neutrjeno Gorico meseca avgusta lani končno vzeli. Naša armada je pa mogočno utrjeno Gorico zavzela v par dneh. Po cestah se na vse strani vlečejo strelski jarki, povsodi vidiš španske kozle, vsakovrstne ovire, mine, različne brambne naprave, ki dajejo nekdanjemu lepemu mestu pečat trdnjave. Kakor je videti, so Italijani računali z mogočnim umikom in posesti Gorice niso smatrali za končno veljavno. Drugače si ne moremo razjasniti velikopoteznih odredb v notranjosti mesta. Kolodvor, katerega so bili Italijani pred svojim prihodom razstrelili, so potem pozidali, sedaj so ga pa pred svojim odhodom v naglici zopet razstrelili; ravnotako so zažgali krog kolodvora postavljene barake in obsežna skladišča, v katerih je bilo uničenih za milijone živil in streliva. Niso pa imeli več časa zažgati skladišč v notranjosti mesta in uničiti podaljšanih železniških prog v ozadju. Popustili so polne vagone materiala. V mestu je ostalo mnogo živil. Oba soška mostova sta bila pripravljena na razstrelbo in že so hotele italijanske zadnje straže užgati mine, ko so prihiteli naše čete in jih prepodile. Mostova pri Banjšah in Oslavju sta ostala docela nepoškodovana.

Loterijske številke.

Trst, 31. oktobra 51 16 76 60 21

Nabiralke ženskih las

opozarjam, da kupujem ženske zmešane lase od 1. oktobra naprej še po višji ceni kakor do sedaj.

Poštni uzorec do 35 dkg stane 35 vinarjev.

Pošiljatve na:

I. Svetec — Rudolfovo,
Glavni trg.

Izdelovalnica kit.

Sprejemem zdravega in krepkega
vajenca za mesarski obrt.

Na prodaj imam velicega, lepega
črnega psa, za čuvaja.

90-2-2 ALOJZIJ MEŽNARŠIČ — Kandija.